

Modul: „Pod lupou“

Modul sociálnej diagnostiky (§ 12, ods. 1, písm. b) a § 11 ods. 3, písm. b), bod 5.)

1. Východisková situácia

Modul je určený pre dieťa, rodiča alebo osobu, ktorá sa osobne stará o dieťa. Sociálna diagnostika ako pomocná metóda slúži na identifikáciu problému v rodine. Sociálna pracovníčka pomáha zorientovať sa v probléme.

2. Cieľ modulu

Cieľom je odborná sociálna diagnostika, ktorá obsahuje súbor poznatkov o príčinách vzniku sociálneho problému klienta, faktory, ktoré tento stav udržujú a dôsledky na život klienta. Výsledkom je stanovenie adekvátnych foriem pomoci ako aj miery tejto pomoci.

3. Cieľová skupina modulu

- deti, u ktorých je ohrozený fyzický, psychický a sociálny vývin (z dôvodu rozpadu rodiny, krízovej situácie v rodine, nezvládnutých rodičovských zručností, nedostatočnej starostlivosti a neuspokojovania základných životných potrieb, narušenej vzťahovej väzby a iné),
- deti s výchovnými problémami: školské neúspechy, záškoláctvo, úteky, problémy so sebaovládaním a agresivitou, nerešpektovanie autority a iné,
- rodiny v kríze: rodiny v konfliktnnej predrozvodovej, rozvodovej a porozvodovej situácii; rodiny, kde hrozí riziko vyňatia dieťaťa z prirodzeného rodinného prostredia; rodiny, po návrate dieťaťa, po zrušení ústavnej starostlivosti;

4. Dôvody vylučujúce výkon odbornej diagnostiky

- podozrenie na násilie v rodine, podozrenie na syndróm CAN v rodine,
- závažné psychiatrické diagnózy v rodine,
- dlhodobá neliečená závislosť na alkohole a iných látkach ohrozujúcich život, psychický a fyzický vývin dieťaťa,
- závažné poruchy správania – ohrozovanie života dieťaťa, či odborných pracovníkov,
- zvýšená agresivita,
- znížený intelekt v pásme hlboknej mentálnej retardácie,
- najmenej 2x neúspešná sanácia/intervencia v rodine iným subjektom,
- odmietanie spolupráce zo strany rodiny.

5. Obsahové zameranie

1. – 2. stretnutie – ambulantnou formou

- prvý kontakt v CSS - vzájomné predstavenie sa,
- oboznámenie sa s dôvodom, prečo bol distribuovaný do centra, pomenovanie problému,
- získavanie základných anamnestických údajov o klientovi prostredníctvom rozhovoru a pozorovania,
- zmapovanie motivácie klientov,
- informovanie klienta o priebehu spolupráce v rámci modulu – v rozhovore mu bude vysvetlený modul, akú formu práce môže od centra očakávať a predstaví mu tím odborníkov, ktorí sa do procesu môžu zapojiť,
- zistenie očakávaní klienta a následné stanovenie priorít pre diagnostiku,
- oboznámenie klienta s povinnosťou Centra podávať písomné správy zainteresovaným inštitúciám (ÚPSVaR, súd, polícia atď.),

- poskytnutie priestoru na prípadné otázky klienta,
- uzatvorenie kontraktu, dohodnutie podmienok a harmonogramu ďalších stretnutí na obdobie 4-6 týždňov.

3. – 10. stretnutie – terénne/ambulantné

Stretnutia budú prebiehať podľa možností klienta/rodiny terénnou alebo ambulatnou formou.

Budú zamerané na:

- zmapovanie situácie v rodine, bytových a materiálnych podmienok, schopnosti vyživovať dieťa, stavu hygieny a oblečenia, schopnosti rodiča starať sa o dieťa,
- fyzické zdravie dieťaťa,
- psychické zdravie dieťaťa,
- rozvoj osobnosti dieťaťa a jeho vzdelávanie,
- mapovanie vzájomných vzťahov a správania sa medzi jednotlivými členmi rodiny,
- získavanie informácií od iných inštitúcií (ÚPSVaR, MsÚ, ObÚ, škola, lekár a iné).

11. – 12. stretnutie – terénne/ambulantné

- konzultovanie záverov diagnostiky s klientom, rodinou, dieťaťom,
- vypracovanie sociálnej správy (tiež k nahliadnutiu klientovi).

6. Identifikácia rodiny

Alternatívy rodiny:

- matka + dieťa/deti,
- otec + dieťa/deti,
- matka + otec + dieťa/deti,
- matka + otec + dieťa/deti + starí rodičia,
- matka + partner + dieťa/deti,
- otec + partnerka + dieťa/deti,
- starý rodič/starí rodičia + dieťa/deti,
- fyzická osoba, ktorá sa osobne stará o dieťa (pestún, poručník) + dieťa/deti.

7. Diagnostika rodiny z hľadiska počtu osôb

- individuálna,
- individuálna v kombinácii so skupinovou,
- skupinová.

8. Forma realizácie modulu

- ambulantná,
- ambulantná kombinovaná s terénnou,
- terénna.

9. Zamestnanci centra

- sociálna pracovníčka,
- asistentka sociálnej práce,
- psychologička,
- špeciálna pedagogička.

10. Štruktúra modulu v kontexte osobohodín

Na vykonávaní odbornej diagnostiky v konkrétnej rodine sa budú podieľať dvaja odborní pracovníci v závislosti od hlavného problému rodiny. Diagnostický proces môžu pracovníci vykonávať v nasledovnom zložení:

- sociálna pracovníčka + asistentka sociálnych služieb,
- sociálna pracovníčka + psychologička,
- sociálna pracovníčka + špeciálna pedagogička.

A variant (2 - 4 osoby v rodine)

Prípravná fáza

- oboznámenie sa so situáciou rodiny - **0,5 hod.**
- konzultácia s inštitúciou, ktorá rodinu distribuovala - **0,5 hod.**
- prvý kontakt s rodinou - **0,5 hod.**

Ambulantná fáza

- príprava na stretnutie s klientom - 2 stret. x 0,5 hod. = **1 hod.**
- ambulantly stretnutie (úvodné a záverečné) - 2 stret. x 1,5 hod. = **3 hod.**
- záznam - 2 stret. x 0,25 hod. = **0,5 hod.**

Terénna fáza

- príprava na stretnutie - 10 stret. x 0,5 hod. = **5 hod.**
- cesta do terénu - 10 ciest x 0,5 hod. = **5 hod.**
- stretnutie - 10 stretnutí x 1,5 hod. = **15 hod.**
- záznam - 10 záznamov x 0,25 hod. = **2,5 hod.**

Aktivity súvisiace so sociálnou diagnostikou

- analýza materiálov - **1 hod.**
- supervízia - **1 hod.**

Záverečná fáza

- vypracovanie záverečnej správy z realizácie sociálnej diagnostiky - **0,5 hod.**

Celý variant A v module "Pod lupou" na jedného pracovníka obsahuje **36 hodín**, na dvoch pracovníkov **72 hodín**.

B variant (5 - 7 osôb v rodine)

Prípravná fáza

- oboznámenie sa so situáciou rodiny - **1,75 hod.**
- konzultácia s inštitúciou, ktorá rodinu distribuovala - **1 hod.**
- prvý kontakt s rodinou - **0,5 hod.**

Ambulantná fáza

- príprava na stretnutie s klientom - 2 prípravy x 0,5 hod. = **1 hod.**
- ambulantly stretnutie - 2 stretnutia (úvodné a záverečné) x 1,5 hod. = **3 hod.**
- záznam - 2 záznamy x 0,25 hod. = **0,5 hod.**

Terénna fáza

- príprava na stretnutie - 11 príprav x 0,5 hod. = **5,5 hod.**

- cesta do terénu - 11 ciest x 0,5 hod. = **5,5 hod.**
- stretnutie - 11 stretnutí x 1,5 hod. = **16,5 hod.**
- záznam - 11 záznamov x 0,25 hod. = **2,75 hod.**

Aktivity súvisiace so sociálnou diagnostikou

- analýza materiálov - **1,5 hod.**
- supervízia - **1 hod.**

Záverečná fáza

- vypracovanie záverečnej správy z realizácie sociálnej diagnostiky - **1 hod.**

Celý variant A v module Pod lupou na jedného pracovníka obsahuje **41,5 hodín**, na dvoch pracovníkov **83 hodín**.

C variant (8 a viac osôb v rodine)

Prípravná fáza

- oboznámenie sa so situáciou rodiny - **1,5 hod.**
- konzultácia s inštitúciou, ktorá rodinu distribuovala - **0,5 hod.**
- prvý kontakt s rodinou - **0,5 hod.**

Ambulantná fáza

- príprava na stretnutie s klientom - 2 prípravy x 0,5 hod. = **1 hod.**
- ambulantné stretnutie - 2 stretnutia (úvodné a záverečné) x 1,5 hod. = **3 hod.**
- záznam - 2 záznamy x 0,25 hod. = **0,5 hod.**

Terénna fáza

- príprava na stretnutie - 13 príprav x 0,5 hod. = **6,5 hod.**
- cesta do terénu - 13 ciest x 0,5 hod. = **6,5 hod.**
- stretnutie - 13 stretnutí x 1,5 hod. = **19,5 hod.**
- záznam - 13 záznamov x 0,25 hod. = **3,25 hod.**

Aktivity súvisiace so sociálnou diagnostikou

- analýza materiálov - **1,75 hod.**
- supervízia - **1 hod.**

Záverečná fáza

- vypracovanie záverečnej správy z realizácie sociálnej diagnostiky - **1 hod.**

Celý variant A v module Pod lupou na jedného pracovníka obsahuje **46,5 hodín**, na dvoch pracovníkov **93 hodín**.

11. Metódy a techniky

- **pozorovanie** - motorická, fyziologická a kognitívno-afektívna zložka správania sa klienta,
- **analýza materiálov** - správy výchovného pracovníka, učiteľa, sociálneho pracovníka, kolízneho opatrovníka alebo sudcu,
- **všeobecná diagnostika** - ktorú vykonávajú psychológ a špeciálny pedagóg, sú kľúčovými pre zameranie poradenstva sociálneho pracovníka a tímovú spoluprácu,

- **činnosť diagnostika** - v prirodzenom prostredí klienta sa zameriava na kooperáciu rodiny, začínajúce sociálno-patologické javy v správaní dospelých, detí a pod.,
- **diagnostika pomocou vecí** - obklopanie vecami, klientove koničky, štýl oblečenia, hudba, knihy a pod.,
- **informácia** - pomoc rodine informácie spracovať a overiť si, či ich správne pochopila: napr. základných práv, nárokov na poskytnutie sociálnych služieb, podpory zo strany samosprávy, štátnych sociálnych dávok, zvýšenie právneho povedomia,
- **interview** - rozhovor s jednotlivcom alebo skupinou,
- **klarifikácia** - odborník a rodina objasňujú rôzne aspekty prezentovaného problému, môže dôjsť k redefinícii problému či zmene diagnózy - nové možnosti riešenia problému,
- **ventilácia** - pomáha klientovi zbaviť sa nahromadeného napätia, stresu, úzkosti, strachu, umožňuje klientovi hovoriť o problémoch a ťažkostiach bez zosmiešňovania, zhadzovania a nepochopenia,
- **povzbudenie** - oceniť klienta, že sa rozhodol riešiť svoj problém; najmä u detí je veľmi dôležitá, aby prekonali svoj strach,
- **interpretácia** - poradca začína aktívne dopĺňať chýbajúce súvislosti, ktoré zostávali klientovi skryté,
- **metóda prípadovej štúdie** - štúdium všetkých dostupných dokumentov k prípadu, na základe ktorých dokáže sociálny pracovník vytvoriť hypotézu, ktorá vystihuje vývoj a dynamiku sociálnych procesov, zmien a reakcií,
- **konfrontácia** - sociálny pracovník upozorňuje klienta na rozdiely a rozpory v jeho tvrdeniach, správaní a chápaní seba aj iných,
- **sumarizácia** - zhrnutie doterajšej spolupráce s rodinou, poradca povzbudí k sumarizácii členov rodiny,
- **evaluácia** - hodnotenie prebieha vždy určitých fázach modulu,
- **metódy sociogramu** - skúmanie sociálnych vzťahov a vnútornej skladby rodín klienta, sociabilitu, štruktúru rodiny, pomáha určiť presné postavenie a rolu každého jedinca v rodine aj štruktúru skupinových vzťahov,
- **psychologická diagnostika** - určenie aktuálnej vývinovej úrovne dieťaťa, identifikácia vzťahovej väzby, miery narušených vzťahov v rodine, rozpoznanie komunikačných modelov a adaptačných mechanizmov klienta. Využíva metódy: pozorovanie, rozhovor, analýza anamnestických údajov, spontánnych produktov, projektívne techniky, škály na zisťovanie rodinnej atmosféry a pod.